

ДОКТРИНАЛЬНІ ЗАСАДИ ІНСТИТУТУ ЮРИДИЧНОЇ ДИСКРЕЦІЇ В ТЕОРІЇ ПРАВА

Комплексно досліджено доктрину інституту юридичної дискреції за допомогою системного підходу та галузевого розподілення об'єкта наукового пошуку на такі складові: 1) теоретична та функціональна основа інституту юридичної дискреції: понятійний апарат юридичної дискреції; типологія та класифікація юридичної дискреції; межі інституту юридичної дискреції; 2) реалізація інституту юридичної дискреції з урахуванням фундаментальних основ принципів теорії права: призначення, сенсу та функціональний вплив і взаємозв'язок основоположних принципів теорії права, а також єдиного, централізованого інституту юридичної дискреції в Україні; пріоритети розвитку юридичної дискреції як самостійного об'єкта дослідження за допомогою досвіду правових систем інших країн світу. Особливу увагу приділено пошуку шляхів і методів удосконалення практичного застосування інституту юридичної дискреції в Україні. Запропоновано авторський підхід до формування єдиного структурного алгоритму з тематичного дослідження юридичної дискреції в Україні з урахуванням предметного досвіду інших країн світу (Сполучені Штати Америки, Федеративна Республіка Німеччина, Франція тощо).

Ключові слова: доктрина права, інститут юридичної дискреції, юридична дискреція, принципи права, верховенство права, права людини, понятійно-категоріальний апарат, класифікація юридичної дискреції, межі юридичної дискреції, досвід інших країн світу.

Novitskyi Vladyslav. The doctrinal foundations of the institute of judicial discretion in legal theory

The author of this article has conducted a comprehensive study of the doctrine of legal discretion using a systematic approach and dividing the subject of the research into the following components: 1) the theoretical and functional foundations of legal discretion: the conceptual framework of legal discretion; the typology and classification of legal discretion; the limits of the institution of judicial discretion; 2) the implementation of the institution of judicial discretion, taking into account the fundamental principles of legal

theory: the purpose, meanings, functional impact, and interconnection of the fundamental principles of legal theory, as well as the unified, centralized institution of judicial discretion in Ukraine; priorities for the development of judicial discretion as an independent subject of research, drawing on the experience of legal systems in other countries. In addition, particular attention was paid to identifying ways and methods to improve the practical application of the institution of judicial discretion in Ukraine. In other words, the article proposes the author's approach to developing a unified structural algorithm for a thematic study of legal discretion in Ukraine, taking into account the relevant experience of other countries, namely: the United States of America, the Federal Republic of Germany, France and others.

Key words: *legal doctrine, the concept of judicial discretion, judicial discretion, principles of law, rule of law, human rights, conceptual framework, classification of judicial discretion, limits of judicial discretion, international experience.*

Постановка проблеми. Доктрину права в сфері конкретного об'єкта наукового пошуку створюють, формують та розвивають персоналії наукової спільноти, правники-теоретики і юристи-практики. В рамках дослідження інституту юридичної дискреції кожна думка, наукова позиція чи підхід – це окремі частини великого та єдиного цілого, з якого складається достатньо масштабний і об'ємний концепт юридичної дискреції як об'єкта наукового пошуку крізь призму фундаментальних ідей, засад та принципів теорії права. Досліджувана тематика юридичної дискреції є відносно новою для сучасного українського наукового і юридичного співтовариства та має достатньо невеликий обсяг часових меж її наукового пошуку. Саме тому маємо не такий об'ємний і масштабний кількісний показник дослідників, які вивчають функціональні аспекти правозастосування інституту юридичної дискреції в Україні за орієнтирами предметного спрямування та конкретними галузями права, не акцентуючи навіть увагу на відповідному науковому пошуку з доктринальних позицій теорії права. Проте потрібно зазначити, що з огляду на непересічну популяризацію та перспективність у подальшому практичному інтересі до окресленого об'єкта дослідження з кожним роком спостерігаємо тенденції до збільшення кількісних і якісних показників за контекстом формалізації нових ідей, підходів та дисертаційних напрацювань у сфері суспільних відносин, які безпосередньо взаємопов'язані з інститутом юридичної дискреції.

Юридична дискреція як самостійний об'єкт наукового і прикладного пізнання потребує глибокого, фахового та структурного підходу в межах об'єднаної системи дискреційного знання, яке сформоване з багатогранного обсягу та напрямів загальної та галузевої юриспруденції. На нашу думку, такий алгоритм, який відповідатиме зазначеним спрямуванням, може забезпечити лише доктрина теорії права, оскільки це дієва, результативна та функціональна основа для генерації загальноправової ідеології, яка формується з позицій конкретних, чітких правореалізаційних засад, принципів та державотворчих завдань і пріоритетів. Доктринальні вчення інституту юридичної дискреції забезпечують єдність причинно-наслідкових взаємозв'язків між дискреційною теорією та відповідним процесом правозастосовної реалізації дискреційних повноважень чиновників і суддів. Крім того, доктрина дискреційного розсуду виконує такі функціональні завдання: 1) виокремлює предметні знання науковців, теоретиків та практиків відносно даного об'єкта дослідження, які спеціалізуються на багатогранних векторах юридичної науки, а не лише на проблематиці юридичної дискреції в теорії права або інших галузях юриспруденції; 2) систематизує і структурує низку однорідних аспектів, компонентів та механізмів інституту юридичної дискреції, а саме: а) понятійно-категоріальна складова; б) межі юридичної дискреції; в) причини і умови реалізації юридичної дискреції; 3) допомагає та спонукає об'єднати і звести до наближених та/або спільних знаменників між внутрішньодержавним та міжнародним досвідом у сфері інституту юридичної дискреції. Саме такий конгломерат значень, предметних сенсів та ідеологічних спрямувань щодо доктрини юридичної дискреції аргументовано доводить її актуальність, важливість і своєчасність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Доктрина інституту юридичної дискреції сформована та представлена такими правниками, теоретиками і практикаками, як: Ю. Барабаш, Н. Бааджи, А. Барікова, Н. Блажівська, О. Губська, Ернст К. Пакуше, О. Жильцов, І. Желтобрюх, Н. Задирака, Т. Зоней, П. Куфтирев, О. Крижова, Д. Лук'янець, Т. Мартянова, Є. Морозов, Т. Михайліна, С. Моліна, Н. Оніщенко, С. Певко, В. Перепелюк, С. Погребняк, М. Рісний, Д. Тимошенко, Г. Харт та інші.

Мета статті – комплексний аналіз доктрини інституту юридичної дискреції за допомогою загального, системного та конкретного

дослідження таких складників юридичної дискреції, як: понятійно-категоріальний апарат; видові та класифікаційні характеристики; досвід країн, які традиційно відносимо до англосаксонської та романо-германської правових систем, крізь призму наукових позицій, підходів, ідей представників правничої спільноти.

Виклад основного матеріалу. Доктрина інституту юридичної дискреції має такі ж кількісні та якісні характеристики, які знаходять свій прояв у предметних і конкретних складових визначеного кола суспільних відносин дискреційного змісту. Такі дослідницькі орієнтири кожен науковець формує виходячи із власних пошукових пріоритетів, спонукань, прагнень та специфіки обраного об'єкта дослідження. В даному випадку системний підхід до доктрини юридичної дискреції забезпечує чіткість, координацію та узагальнення процесу її наукового пізнання і подальшого практичного застосування. На нашу думку, доктрину юридичної дискреції, з точки зору теорії права, необхідно розглядати за таким галузевим розподілом, а саме:

1) Теоретико-функціональна основа інституту юридичної дискреції. Йдеться про понятійно-категоріальний апарат, класифікаційний складник та межі юридичної дискреції. Даний контекст представлений плеядою науковців, теоретиків, серед яких особливо потрібно виокремити таких із них, як: Ю. Барабаш, Н. Бааджи, А. Барікова, Н. Блажівська, О. Губська, О. Жильцов, І. Желтобрюх, П. Куфтирєв, Д. Лук'янець, Т. Мартянова, Є. Морозов, Н. Оніщенко, С. Певко, В. Перепелюк, М. Рісний, Д. Тимошенко.

Насамперед необхідно зосередити увагу на дисертаційних дослідженнях актуальних питань інституту юридичної дискреції за посередництвом М. Рісного та П. Куфтирєва. Починаючи висвітлення окресленої тематики в межах запропонованого вектору наукового пошуку, зазначимо, що Мирослав Рісний проаналізував низку важливих та нагальних проблематик дискреційного порядку, а саме: поняття, підстави, межі та критерії правозастосувального розсуду та його основні детермінанти при застосуванні норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [1, с. 13-167]. Фактично М. Рісний охопив весь теоретичний та функціональний обсяг інституту юридичної дискреції, який розкриває специфіку і сутність даного об'єкта вивчення.

Особливу зацікавленість викликають окремі підстави та обставини реалізації правозастосувального розсуду за умови відносної визначеності та колізій у змісті конкретних правових норм, а також наявності прогалин у нормативно-правових актах. У контексті зазначеного М. Рісний виділяв такі «основні правила реалізації розсуду при аналогії права чи закону, як: 1) реалізація розсуду можлива виключно тоді, коли прогалина у законодавстві дійсно існує і переконання правозастосувального суб'єкта про її наявність не є хибним; 2) реалізація розсуду може мати місце лише у процесі вирішення тих питань, які випливають із суспільних відносин, котрі, хоч і знаходяться у сфері правового регулювання, однак не мають «своїєї» правової норми; 3) реалізація розсуду відбувається у процесі застосування аналогії права чи закону, а тому вона (реалізація) може мати місце виключно у сфері дії тих інститутів та галузей права, щодо яких застосування аналогії закону чи права є допустимим; 4) детермінантами розсуду у таких випадках передовсім повинні виступати науково вироблені та загальноприйнятні тези про «спорідненість» суспільних відносин, врегульованих окремими галузями права, правовими інститутами тощо; 5) виняткового значення при реалізації такого розсуду набуває правозастосувальна практика, яка склалася. Її врахування є обов'язковим; 6) реалізація розсуду у випадку існування прогалини у законодавстві повинна супроводжуватися особливо детальною і переконливою аргументацією здійсненого правозастосувальним суб'єктом вибору одного з альтернативних варіантів рішення [1, с.107]. Такий підхід демонструє ще одну складову практичного призначення юридичної дискреції, яка полягає у допоміжній функції при регулюванні тих або інших суспільних відносин за умови наявності прогалин у законодавстві України.

В свою чергу, П. Куфтирев змістив акценти з доктринально-загальних, універсальних та теоретико-правових підходів наукового пошуку відносно інституту юридичної дискреції до його доктрини з галузевим вектором функціонування через посередництво суддівського розсуду у теорії права. Професійно та цілеспрямовано проаналізовано цілий комплекс актуальних та важливих питань, серед яких: поняття та юридична природа суддівського розсуду; генеза уявлень про суддівський розсуд у правовій думці; межі суддівського розсуду [2, с.10-108]. Для нашого дослідження цілісного

інституту, єдиної концепції юридичної дискреції подібні надбання теорії права, які формують науковий вектор пізнання від часткового до цілого, імплементують свої підходи, уявлення та орієнтири, за допомогою яких ми краще та глибше можемо розібратися в суті безпосереднього цілого. В даному випадку під цілим слід розуміти інститут юридичної дискреції як самостійний об'єкт дослідження, а часткове - це судовий розсуд як невід'ємний компонент від першого і незмінного.

Слід згадати про наукові підходи, ініціативи та пропозиції за авторством Т. Мартягової, яка також застосувала вищезгаданий взаємозв'язок частини від цілого в процесі дослідження актуальних проблем розсуду суб'єктів правозастосовної діяльності. Практична цінність даного наукового здобутку головним чином зосереджена на таких компонентах: а) з позиції теорії держави і права розкрито зміст та ознаки поняття «розсуд суб'єктів правозастосовної діяльності», визначено його місце в понятійно-категоріальному апараті цієї науки; б) виявлено загальнотеоретичні особливості правового статусу суб'єктів правозастосовної діяльності; в) запропоновано теоретико-правове обґрунтування ціннісної природи правозастосовної діяльності; г) з'ясовано моральні й етичні засади розсуду в контексті проблеми законності правозастосовної діяльності [3, с. 4]. Особливо необхідно підкреслити прикладне значення останнього пункту даного переліку для цілісного усвідомлення суті, змісту та функцій інституту юридичної дискреції. Справа в тому, що співвідношення та взаємодія таких правових явищ і понять, як етика, мораль, справедливість, об'єктивність, безсторонність, принципи теорії права, з одного боку, і правові механізми регулювання суспільних відносин у процесі прийняття чиновниками, суддями та іншими суб'єктами правозастосовної діяльності управлінських рішень за посередництвом дискреційних повноважень – з іншого є однією із фундаментальних, базових основ дискреційного інституту в теорії держави і права.

Аналізуючи доктрину теорії права, ми можемо прослідкувати системну і логічну послідовність між вищезазначеними поглядами, в контексті тлумачення існуючих сенсів філософії права, які кореспондуються з ключовими ідеями юридичної дискреції та предметних спостережень, думок і узагальнень від Н. Оніщенко. Йдеться про ще один аспект тематики нашого дослідження - дис-

крещійні повноваження через правову ідеологію гідного життя для кожної людини. Дискреційні повноваження повинні бути «мірилом справедливості» відповідно до принципу верховенства права [4, с.16]. Такі характеристики інституту юридичної дискреції та його складових компонентів на конкретних і практичних прикладах демонструють один із фундаментальних призначень даного об'єкта дослідження, яке ґрунтується на основоположному завданні кожного правового механізму регулювання суспільних відносин через законні інструменти охорони і захисту прав людини та громадянина.

Перейдемо до детальнішого висвітлення питання персонального складу науковців із доктрини теорії права відносно інституту юридичної дискреції, які цілеспрямовано досліджували конкретні складники нашого об'єкта наукового пошуку, а саме:

1) понятійно-категоріальний апарат правового інституту юридичної дискреції. Дана компонента також включає свої системні елементи: словниково-етимологічна складова, правова природа, форми вираження, основоположні принципи реалізації та умови ефективного застосування юридичної дискреції, які представлені такими правниками, теоретиками і практиками, як: Ю. Барабаш, О. Губська, Д. Лук'янець, Є. Морозов, С. Певко, Д. Тимошенко та інші;

2) проблематика типології та класифікації юридичної дискреції відповідно до підходів теорії права представлена такими дослідниками: О. Жильцов (класифікація правозастосовного розсуду); Н. Бааджи (адміністративний розсуд); А. Барікова (дискреція в застосуванні правових норм фінансового права); І. Желтобрюх (правозастосовний розсуд в питаннях податкового права); Н. Блажівська (юридична дискреція та правосуддя);

3) тематика правозастосовних меж інституту юридичної дискреції та дискреційних повноважень була і залишається предметом фахових досліджень низки науковців. Йдеться, наприклад, про В. Перепелюк, який приділяв увагу актуальним питанням визначення меж дискреційних повноважень чиновників органів державної влади і місцевого самоврядування та визначення меж судового контролю за реалізацією дискреційних повноважень цими ж суб'єктами права [5]. Крім того, дану складову юридичної дискреції із своїх наукових ракурсів і векторів вивчали Т. Мартья-

нова, в контексті висвітлення меж розсуду через сегмент соціально-юридичних обмежень вільних дій суб'єктів правозастосовної діяльності [3, с.90-109], та П. Куфтирєв, який також досліджував межі суддівського розсуду за орієнтирами співвідношення з процесами недопущення суддівського свавілля під час реалізації завдань і функцій правосуддя [2, с. 134-155].

II) Порівняльно-прогностичний розвиток інституту юридичної дискреції з урахуванням фундаментальних основ принципів теорії права. В даному випадку такий підхід охоплює представників наукової спільноти та юристів-практиків, які досліджували проблематику юридичної дискреції крізь призму таких ключових ідей, ідеологічних засад і напрямів стратегічного розвитку інституту юридичної дискреції в Україні, як:

1) призначення, сенси та функціональний вплив і взаємозв'язок основоположних принципів теорії права, а також єдиного, централізованого інституту юридичної дискреції в Україні. Передовсім дана складова стосується принципу верховенства права та принципу правової визначеності. Виходячи з позицій доктрини права, окреслені питання продовжують зберігати свою наявну та нарощують потенційну актуальність відповідно до наукового пошуку таких правників: М. Козюбра, О. Крижова, Г. Мельник, Н. Оніщенко, С. Погребняк, Д. Тимошенко, С. Цебенко та інші.

Потрібно акцентовано зазначити, що за посередництвом дисертаційних напрацювань С. Погребняка в сфері основоположних принципів права ми маємо можливість проаналізувати і концентровано провести паралелі безпосередньо між самими принципами, інститутом юридичної дискреції та правами людини. Адже одна з головних ідей вченого полягає у тому, що фактичне призначення верховенства права у відповідності самого права основоположним правам людини. У свою чергу, така думка формує важливу характеризуючу ознаку юридичної дискреції загалом та дискреційних повноважень зокрема, яка фокусується на тому, що наш об'єкт наукового пошуку повинен кореспондуватися за своїми завданнями, функціями та правовими механізмами з правами людини. Саме такий підхід забезпечує утвердження принципу верховенства права у доктрині та правозастосовній практиці інституту юридичної дискреції.

Продовжуючи заданий доктринальний екскурс юридичної дискреції, необхідно виокремити наукові позиції представників правничої спільноти, які викладені у працях таких теоретиків та правників юридичної думки:

а) Н. Оніщенко в контексті даного вектору наукового пошуку було запропоновано звернути увагу на змістовні ознаки дискреційних повноважень, за якими також прослідковувався чіткий взаємозв'язок між принципом верховенства права та інститутом юридичної дискреції [4, с.16]. Саме специфіка характерних рис нашого об'єкта дослідження дає можливість з'ясувати його фундаментальні основи та відповідні причинно-наслідкові передумови і результати предметного правозастосування;

б) О. Крижова вивчала проблематику дискреційних повноважень суду як одного із засобів реалізації на практиці принципу верховенства права [6, с.161]. Науковий інтерес до проблематики юридичної дискреції в професійній діяльності суддівського корпусу та відповідний процес пізнання природи дискреційних повноважень суддів дозволяє проаналізувати ефективність, практичний рівень і характеризуючі ознаки їхнього співвідношення з основоположними принципами теорії права, а особливо з принципами верховенства права та правової визначеності;

в) І. Переш вивчав специфіку функціонування правової концепції «живого права» [7]. В даному випадку за допомогою такого підходу було опосередковано розглянуто закономірності формування та практичного призначення юридичних зв'язків між дискреційними повноваженнями суду і принципом верховенства права, як характерних показників того, що зазначені механізми регулювання суспільних відносин є прикладом правозастосовної дії вищевказаної концепції права;

г) Д. Тимошенко фактично розглядав актуальні питання меж та свободи реалізації інституту юридичної дискреції у діяльності суб'єктів владних повноважень в процесі прийняття ними управлінських рішень [8, с.460]. Необхідно звернути увагу на те, що дослідження такого напрямку були також узгоджені за орієнтирами взаємного доповнення з принципом верховенства права, оскільки вони безпосередньо стосуються процесу охорони і захисту прав людини та громадянина.

2) пріоритети розвитку юридичної дискреції, як самостійного об'єкта дослідження за допомогою досвіду правових систем інших країн світу та пошук шляхів і методів удосконалення практичного застосування інституту юридичної дискреції в Україні. Слід зазначити, що ключові питання з вищеперерахованих досліджували такі науковці та правники, як: О. Губська, Н. Задирака, Т. Зоней, Р. Куйбіда, Р. Мельник, С. Моліна, Т. Міхайліна, Е. Пакуше, Г. Харт, Е. Целлер та інші.

Звертаємо особливу увагу на те, що запропонований спектр наукового пошуку передбачає такі його компоненти, які маємо можливість максимально інформативно розкрити виходячи з таких пріоритетів дослідження та наукових точок зору відомих правників:

а) предметний аналіз, конкретизація та узагальнення юридичного досвіду країн континентального права щодо регулювання суспільних відносин у сфері судового контролю за реалізацією органами державної влади і органами місцевого самоврядування їхніх дискреційних повноважень потребують професійної структурованості та системності у процесі правозастосовного функціонування. Такий підхід з поділом країн романо-германської правової системи на фактично дві групи за критерієм обсягу відповідного судового контролю в межах його видової формалізації на повний та гнучкий запропонувала О. Губська [9]. В контексті даного вектору наукового пізнання саме за допомогою подібних ідей, думок та поглядів ми маємо можливість відслідкувати загальні й цілком конкретні закономірності, а також тенденції реалізації інституту юридичної дискреції на прикладі Федеративної Республіки Німеччини та Франції, з якими Україна поділяє фундаментальні основи однієї правової сім'ї. Крім того, Ернст К. Пакуше, керуючись зазначеним вектором наукової думки, аналізував рішення Конституційного суду ФРН [10], який конкретні нормативно-правові акти визнавав неконституційними, оскільки вони не врегульовували питання обсягу та меж дискреційних повноважень органів державної влади в процесі реалізації ними своїх адміністративних і управлінських функцій;

б) правозастосовна сфера, в процесі дослідження інституту юридичної дискреції, охоплює один із ключових компонентів його порівняльно-правового пізнання крізь призму прецедентної практики країн, які традиційно відносимо до англосаксонської моделі

права. Себастьян Рейес Моліна [11] та Герберт Харт [12], виходячи з власного правничого досвіду, функціонально систематизували та всебічно досліджували судову дискрецію саме за допомогою ключових першооснов доктрини права. Даний складник дозволив нам деталізувати і поглиблено з'ясувати природу, закономірності реалізації та причинно-наслідкові взаємозв'язки прогресивного розвитку судового розсуду як одного з провідних і сучасних механізмів юридичного врегулювання суспільних відносин, а також охорони, захисту прав людини. Продовжуючи логіку практичної цінності, призначення та функціонального застосування дискреційних повноважень суддями з урахуванням досвіду такої країни загального права, як США, корисно дослідити цілком прикладні рекомендації Томаса Зонея, головного судді вищого суду в Ратленді, штат Вермонт [13], які безпосередньо демонструють правозастосовну дію юридичної дискреції в судовому процесі. Більше того, враховуючи поступову тенденцію в Україні до посилення позицій судової практики, рішень судів вищестоящих інстанцій та часткового визнання судового прецедента на законодавчому рівні, ми можемо підкреслити, що поради, ідеї та дієві рекомендації суддів, котрі апробовані часом, мають високий потенціал для їхньої інтеграції у сучасних умовах національного розвитку правового інституту юридичної дискреції;

в) процес пошуку шляхів та методів удосконалення інституту юридичної дискреції в Україні можемо охарактеризувати як результат, у тому числі, кропіткої дослідницької роботи над професійним аналізом предметних та ідеологічних думок представників наукового співтовариства, які задають вектор стратегічного розвитку для всієї концепції правової доктрини юридичного розсуду в теорії права. Виходячи з таких орієнтирів та мотивів формування перспективних цілей реформування юридичної дискреції в Україні, потрібно звернути увагу на наукові праці Н. Задирака та Т. Михайліна, які пропонують внесення законодавчих змін до процесуальних кодексів та інших нормативно-правових актів України з метою посилення юридичного регулювання даного правового інституту. Особливо потрібно відзначити, що концептуально з позиції теорії держави і права такі ідеї закладають фундамент для розроблення проектів законів та внесення змін до законодавчих актів для того, щоб мінімізувати ризики протиправного, недоброчесного, а також

свавільного трактування і застосування правових механізмів інституту юридичної дискреції.

Висновки. Доктринальний вимір інституту юридичної дискреції в Україні – це об'єднаний базис теоретичного і юридико-практичного знання, яке формує кожен науковець з урахуванням отриманого досвіду попередніх наукових здобутків, а відтак маємо всі ознаки унікальності, цінність новизни та глибокого усвідомлення, як, куди і з яким доктринальним потенціалом рухаємося вперед для пізнання нових горизонтів у дослідженні нашого об'єкта наукового пошуку. Звісно, ми не намагаємося наділити доктрину права в контексті юридичної дискреції тим або іншим привілейованим статусом, однак за допомогою даного теоретичного інструментарію цілком зрозуміла, практична та показова можливість виявити і дослідити конкретні, нагальні проблеми, прогалини, а також інші недоліки у процесі законодавчого регулювання правозастосовного розсуду. Доктрина юридичної дискреції, з точки зору теорії права, дійсно, є основою для формування стійкого, сучасного та ефективного інституту регулювання суспільних відносин у сфері адміністрування і публічного управління суспільними процесами.

Доктрина інституту юридичної дискреції в Україні має низку стратегічних пріоритетів у дослідженні його фундаментальних цілей за ознаками поєднання ретроспективних першооснов із майбутнім створенням фундаментальної та цілісної концепції юридичної дискреції, а саме: а) проаналізувати причини та умови функціонування юридичної дискреції; б) дослідити практичне призначення інституту юридичної дискреції загалом та дискреційних повноважень суддів і чиновників органів державної влади, органів місцевого самоврядування зокрема; в) проаналізувати причинно-наслідкові взаємозв'язки між інститутом юридичної дискреції, процесом адміністрування при ухваленні управлінських рішень та охороною і захистом прав людини в Україні; г) дослідити міжнародно-правовий досвід відносно процесу регулювання суспільних відносин у сфері юридичної дискреції у країнах загального та континентального права з метою його можливої інтеграції для практичного застосування в Україні. В свою чергу, задані орієнтири допомагають налагодити змістовні зв'язки між теоретичною та практичною частинами єдиного цілого в особі інституту юридичної дискреції.

На нашу думку, обов'язково потрібно брати до уваги те, що процес пізнання доктрини юридичної дискреції – це засіб та шлях до усвідомлення її призначення, як одного із механізмів захисту прав людини і стійкого, непохитного утвердження верховенства права в Україні. В даному контексті доктрина однойменного інституту в юриспруденції задає вектор для комплексного дослідження даного правового явища з метою дослідження його максимально широкого обсягу змістовної багатогранності. Висловлюємо своє глибоке переконання в тому, що лише за умови професійного симбіозу доктрини інституту юридичної дискреції з відповідними процесами функціональної реалізації можливе його всебічне та предметне дослідження і головне – здобуття прикладних, дієвих, а також життєздатних результатів, які забезпечать принципово нову якість регулювання суспільних відносин у сфері правозастосовного розсуду.

1. Рісний М.Б. Правозастосувальний розсуд (загальнотеоретичні аспекти): дис. ...канд. юрид. н. Львів: Львівський національний ун-т ім. Івана Франка, 2006. 189 с. 2. Куфтирєв П.В. Суддівський розсуд у теорії права: дис. ...канд. юрид. н. Київ: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2009. 209с. 3. Март'янова Т.С. Розсуд суб'єктів правозастосовної діяльності: автореф. дис. ...канд. юрид. н. Львів: Нац. ун-т «Львів. політехніка», 2013. 217 с. 4. Оніщенко Н. Питання дискреційних повноважень у функціонуванні органів публічної влади. (Науково-практична конференція «Питання дискреційних повноважень у функціонуванні органів публічної влади»): матер. наук.-практ. конф. (м. Київ, 20 травня 2021 р.). Київський національний університет імені Тараса Шевченка, ВГО «Асоціація українських правників». Київ: Видавництво «Людмила», 2021. С. 15-19 5. Перепелюк В. Верховний Суд: Науковий висновок щодо меж дискреційного повноваження суб'єкта владних повноважень та судового контролю за його реалізацією. Протокол ua. Юридичний інтернет ресурс. URL: naukoviy_visnovok_shchodo_meg_diskreitsynogo_povnovagennya_sub_ekta_vladnih_povnovagen_ta_sudovogo_kontrolyu_za_yogo_realizatsieyu 6. Крижова О.Г. Дискреційні повноваження суду в контексті дотримання принципу верховенства права. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Сер. Юридичні науки. 2015. № 827. С. 159-162. 7. Переш І.Є. «Живе право» Євгена Ерліха в системі регулювання суспільних відносин / Закарпатські правові читання. URL: [file:///C:/Users/u4760/AppData/Local/Microsoft/Windows/INetCache/Content.Outlook/SMTSNYXC/Закарпатські%20правові%20читання%202020%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/u4760/AppData/Local/Microsoft/Windows/INetCache/Content.Outlook/SMTSNYXC/Закарпатські%20правові%20читання%202020%20(1).pdf). 8. Тимошенко Д.В. Дискреційні повноваження: поняття та практичне застосування /

Харківський національний університет внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляд у майбутнє (1994-2019 рр.). Харків, 2019. С. 458-460. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/22_11_2019/pdf/231.pdf.

9. Олена Губська. Дискреція та її межі: що говорить про це національне та міжнародне законодавство. *Судово-юридична газета*, 2020 рік, 14 грудня. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/1050270>.

10. Ernst K. Pakusche. The Use of Discretion in German Law. *The University of Chicago Law Review*. URL: <https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3895&context=uclrev>.

11. Sebastian R. M. Judicial Discretion as a Result of Systemic Indeterminacy. *The Canadian Journal of Law & Jurisprudence*. URL: <https://surl.li/owhezo>; <https://doi.org/10.4000/revus.9735>.

12. Hart H. L. A. Discretion. *PhilPeople*. URL: <https://philpapers.org/archive/HARD-20>.

13. Thomas A. Z. Judicial Discretion: 10 Guidelines for Its Use. *The National Judicial College*. URL: <https://www.judges.org/news-and-info/judicial-news-judicial-discretion-guidelines/#footnotes>.

References

1. Risnyi M.B. Pravozaostosuvalniy rozsud (zahalnoteoretychni aspekty): dys. ...kand. yuryd. nauk : 12.00.01 / Risnyi Myroslav Bohdanovych; Lvivskiy natsionalnyi un-t im. Ivana Franka. – L., 2006. – 189 s.

2. Kuftyriev P.V. Suddivskiy rozsud u teorii prava: dys. ...kand. yuryd. nauk: 12.00.01 / Kuftyriev Pavlo Viacheslavovych; In-t zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy. Kyiv, 2009.

3. Martianova T.S. Rozsud subiektiv pravozastosovnoi diialnosti avtoref. dys. ...kand. yuryd. nauk: 12.00.01 / Martianova Tamara Serhiivna; Nats. un-t «Lviv. politehnika». Lviv, 2013. 217 s.

4. Onishchenko N. Pytannia dyskretsiinykh povnovazhen u funktsionuvanni orhaniv publichnoi vlady. (*Naukovo-praktychna konferentsiia «Pytannia dyskretsiinykh povnovazhen u funktsionuvanni orhaniv publichnoi vlady»*): mater. nauk.-prakt. konf. (m. Kyiv, 20 travnia 2021 r.). Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka, VHO «Asotsiatsiia ukraïnskyykh pravnykiv». Kyiv: Vydavnytstvo «Liudmyla», 2021. S. 15-19.

5. Perepliuuk V. VERKHOVNYI SUD: Naukoviy vysnovok shchodo mezh dyskretsiinoho povnovazhennia subiekta vladnykh povnovazhen ta sudovoho kontroliu za yoho realizatsiieiu. Protokol ua. Yurydychniy internet resurs. URL: [naukoviy_visnovok_shchodo_meg_dyskretsiynogo_povnovagennya_sub_ekta_vladnih_povnovagen_ta_sudovogo_kontrolyu_za_yogo_realizatsiyeu](https://www.naukoviy_visnovok_shchodo_meg_dyskretsiynogo_povnovagennya_sub_ekta_vladnih_povnovagen_ta_sudovogo_kontrolyu_za_yogo_realizatsiyeu).

6. Kryzhova O.H. Dyskretsiini povnovazhennia sudu v konteksti dotrymanna pryntsyphu verkhovenstva prava / *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika»*. Serii: Yurydychni nauky. 2015. № 827. S. 159-162.

7. Peresh I.Ie. «Zhyve pravo» Yevhena Erlikha v systkmi rehuliuвання suspilnykh vidnosyn / Zakarpatski pravovi chytannia. URL: [file:///C:/Users/u4760/AppData/Local/Microsoft/Windows/INetCache/Content.Outlook/SMTSNYXC/Zakarpatski%20pravovi%20chytannia%202020%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/u4760/AppData/Local/Microsoft/Windows/INetCache/Content.Outlook/SMTSNYXC/Zakarpatski%20pravovi%20chytannia%202020%20(1).pdf).

8. Tymoshenko D.V. Dyskretsiini povnovazhennia: poniattia ta praktychne zastosuvannya / Kharkivskiy natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav: 25 rokiv dosvidu ta pohliad u maibutnie (1994-2019 rr.). Kharkiv, 2019. S. 458-

460. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/22_11_2019/pdf/231.pdf. **9.** Olena Hubska. Dyskretsiia ta yii mezhi: shcho hovoryt pro tse natsionalne ta mizhnarodne zakonodavstvo. *Sudovo-yurydychna hazeta*, 2020 rik, 14 hrudnia. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/1050270> **10.** Ernst K. Pakusche. The Use of Discretion in German Law. *The University of Chicago Law Review* URL: <https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3895&context=uclrev>. **11.** Sebastian R. M. Judicial Discretion as a Result of Systemic Indeterminacy. *The Canadian Journal of Law & Jurisprudence*. URL: <https://surl.li/owhezo>; <https://doi.org/10.4000/revus.9735> **12.** Hart H. L. A. Discretion. *PhilPeople*. URL: <https://philpapers.org/archive/HARD-20.pdf>. URL: <https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3895&context=uclrev> **13.** Thomas A. Z. Judicial Discretion: 10 Guidelines for Its Use. *The National Judicial College*. URL: <https://www.judges.org/news-and-info/judicial-news-judicial-discretion-guidelines/#footnotes>.

Novitskyi Vladyslav. The doctrinal foundations of the institute of judicial discretion in legal theory

The author of this article has conducted a comprehensive study of the doctrine of legal discretion using a systematic approach and dividing the subject of the research into the following components: 1) the theoretical and functional foundations of legal discretion: the conceptual framework of legal discretion; the typology and classification of legal discretion; the limits of the institution of judicial discretion; 2) the implementation of the institution of judicial discretion, taking into account the fundamental principles of legal theory: the purpose, meanings, functional impact, and interconnection of the fundamental principles of legal theory, as well as the unified, centralized institution of judicial discretion in Ukraine; priorities for the development of judicial discretion as an independent subject of research, drawing on the experience of legal systems in other countries. In addition, particular attention was paid to identifying ways and methods to improve the practical application of the institution of judicial discretion in Ukraine. In other words, the article proposes the author's approach to developing a unified structural algorithm for a thematic study of legal discretion in Ukraine, taking into account the relevant experience of other countries, namely: the United States of America, the Federal Republic of Germany, France and others.

This article uses specific examples to demonstrate the importance, essence, and purpose of the doctrine of legal discretion through the lens of the theory of state and law. Particular attention is paid to the doctrine of this subject of study from both theoretical and practical perspectives in the context of its application in law. The author of the article thoroughly examined the causal relationships between the doctrine, legal discretion, and their direct and indirect impact on the regulation of social relations in the process of administration, as well as the protection of human rights in Ukraine. It should be emphasized that a significant

part of the doctrine of judicial discretion was devoted to renowned legal theorists, lawyers, and judges who examined key aspects of its content, taking into account international experience. In the process of analyzing the ideas and approaches to the current foundations of this legal doctrine, as articulated by renowned legal scholars and representatives of legal theory, emphasis was placed on their relevance and specific utility for the study of the institution of judicial discretion in Ukraine and other countries around the world.

Key words: legal doctrine, the concept of judicial discretion, judicial discretion, principles of law, rule of law, human rights, conceptual framework, classification of judicial discretion, limits of judicial discretion, international experience.

Дата першого надходження рукопису до редакції: 05.03.2026 р.

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 14.03.2026 р.

Дата публікації: 28.04.2026 р.